

БЕКІТЕМІН

Қазтұтынуодағы Қарағанды
университетінің ректоры

Э.Б.Д. профессор

Е.Б. Аймағамбетов

2024 ж.

Социологиялық зерттеудің эмпирикалық-талдамалық есебі: "Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің 1-курс студенттерінің әлеуметтік портреті"

Кешегі оқушылардың университетте оқуға көшуі олардың білім алуының келесі сатысы ғана емес, олардың өмір салтын түбегейлі өзгерту болып табылады. Өйткені, университеттік білім беру мектептен тек оқыту бағдарламасымен ғана емес, әлеуметтік-мәдени және психологиялық ерекшеліктерімен де ерекшеленеді. Сондықтан университет басшылығы және барлық оқытушылар мен көмекші қызметкерлер үшін бірінші курс оқушыларының оқытудың жаңа форматына және жалпы жоғары оқу орындарындағы өмірге ойдағыдай бейімделуін қамтамасыз ету маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Табысты бейімделуді қамтамасыз ету үшін бірінші курс студенттері олармен жұмыс істейтіндердің барлығының көмегімен олардың алдында тұрған екі міндетті шешуі тиіс:

1) кешегі оқушыларға оқуды және оқу қызметіндегі өз орнын тез түсінуге көмектесу;

2) оларға әлеуметтік ортаның өзгеруіне барабар өз жеке басының жаңа негізін құруға мүмкіндік беретін олардың жаңа бірегейлігін қалыптастыруға ықпал ету.

Бірінші курс студенттерін жоғары оқу орындары жүйесіне бейімдеу міндеттеріне байланысты мәселелерді табысты шешу үшін Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің бірінші курс студентінің барынша нақты әлеуметтік-психологиялық портретін жасау қажет. Осындай портретті жасау үшін әлеуметтік сауалнама мен психологиялық тестілеуді қамтитын кешенді зерттеу жүргізілді.

Зерттеу объектісі - 1 курс студенттері (399 адам, бұл 59%).

Зерттеудің мақсаты - бірінші курс студентінің әлеуметтік портретін жасау.

Зерттеу әдісі - жеке сауалнама.

Ақпаратты өңдеу әдісі - SPSS қолданбалы бағдарламалар пакеті.

Сауалнама 10.12.2024ж. 20.12.2024 ж.

Келесі сауалнамалар пайдаланылды:

1. Оқуға түскендердің әлеуметтік-демографиялық құрамын, олардың әлеуметтік белсенділік деңгейін, сондай-ақ олардың кәсіби бағдарлары мен

құндылық-нормативтік белгілерін зерделеу мақсатында 16 сұрақтан тұратын бірінші курс студентінің сауалнамасы.

Әлеуметтік зерттеу бірінші курс студенттеріне тән негізгі әлеуметтік-психологиялық қасиеттерді анықтауға мүмкіндік берді. Жиналған мәліметтер мен соларға негізделген қорытындылар тек оқу ғана емес, сонымен қатар тәрбие жұмысын да барынша нақтылауға мүмкіндік береді. Осылайша, бірінші курс студенттерін университеттік ортаға бейімдеу процесін неғұрлым тиімді ұйымдастыруға болады.

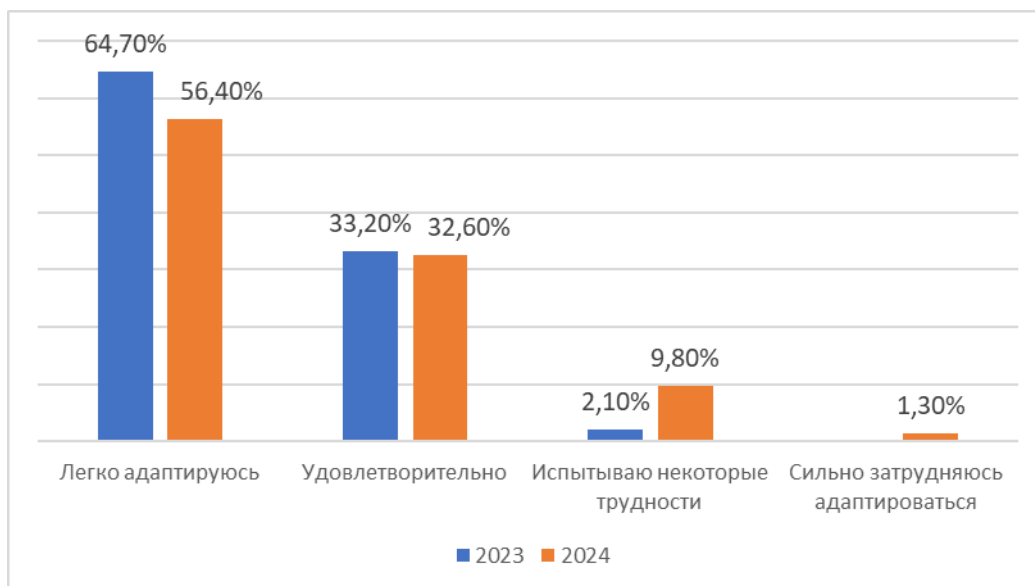
Деректердің қорытынды кестесінде (эмпирикалық есепте) респонденттердің жауаптар сомасы бір жүз пайыз көрсеткіштен асатын сұрақтар бар, бұл осы сұрақтар бойынша жауаптың бірден көп нұсқасы ұсынылуымен байланысты.

Студенттің әлеуметтік портретін әзірлеу кезінде келесі параметрлер анықталды:

Бірінші курс оқушыларының әлеуметтік-психологиялық портретінің негізгі параметрлері	
1	Демографиялық құрылым және студенттердің әлеуметтік жағдайының ерекшеліктері (жынысы, отбасы жағдайы, тұратын жері, отбасының материалдық деңгейі)
2	Студенттердің құндылық бағдарлары (өзіндік анықтау ерекшеліктері, негізгі құндылықтар, жеке қасиеттер)
3	Салауатты өмір салты
4	Патриотизм және жастардың проблемалары
5	Жоғары білімге қатынасы және оның тартымдылығы
6	Студенттердің бос уақыты
7	Оқытушыларға деген сенім деңгейі
8	Болашақ жоспарлар

Бірінші сұрақ «Сіздің жоғары оқу орнына бейімделуіңіз қалай жүріп жатыр?»

Жалпы, респонденттердің бірінші сұраққа берген жауаптары бірінші курс студенттерінің басым көпшілігі үшін ЖОО жағдайларына бейімделу қиындықсыз өтіп жатқанын көрсетеді. Бұл ретте жауаптың бірінші нұсқасын таңдағандар биыл 64,7% -ға көп - 56,4%. Екінші сұрақ бойынша жауаптардың айырмашылығы іс жүзінде - осы жылы 33,2% және өткен жылы 32,6%. Өткен жылмен салыстырғанда, респонденттердің тек 2,1% ғана бейімделуде қиындық көріп отыр, ал өткен жылы олардың саны 9,8% болған. Бұл жауаптар студенттер үшін жасалған жағдайлар мен университеттегі жалпы атмосфера жалпы бірінші курс студенттерін олар үшін жаңа әлеуметтік-мәдени кеңістікке көшуге бейімдеуге қолайлы деген қорытындыға келуге мүмкіндік береді.

1 сурет. Сіздің жоғары оқу орнына бейімделуіңіз қалай жүріп жатыр?

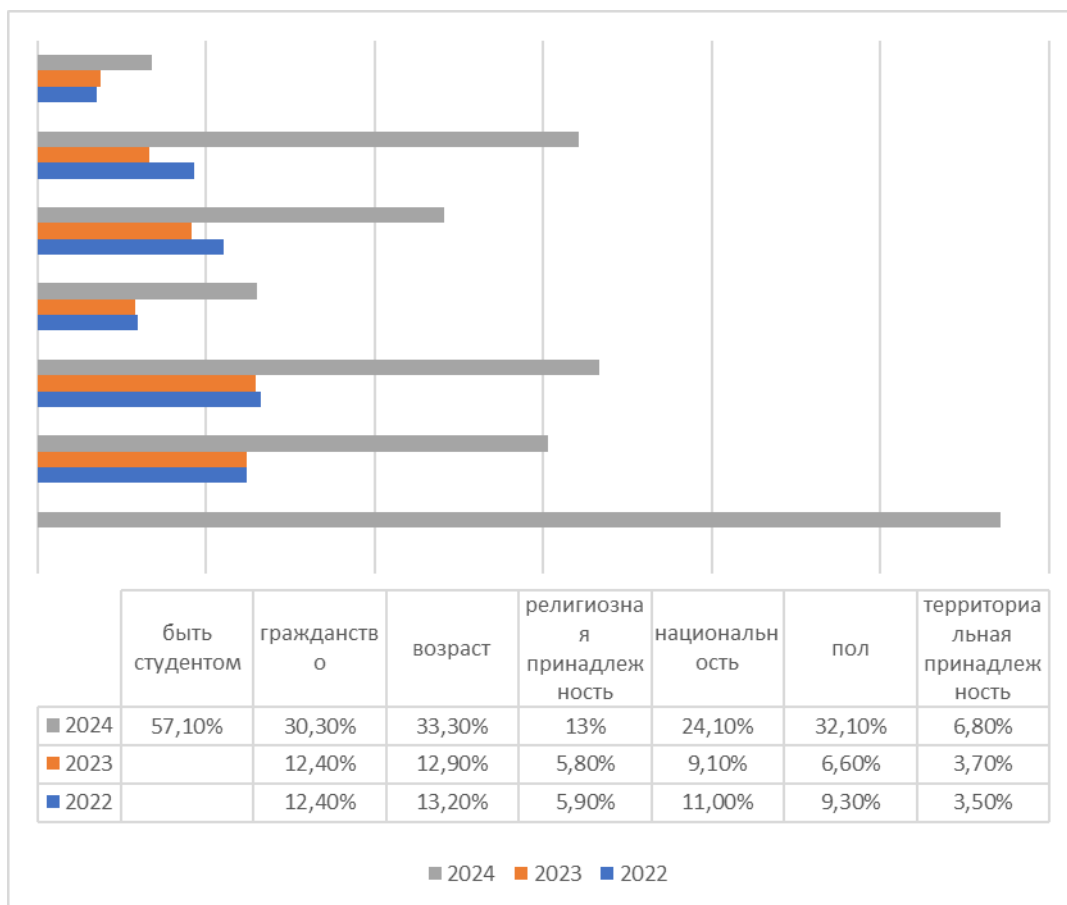
«Қандай ресурстар немесе қолдау шаралары сізге университет өміріне жақсы бейімделуге көмектесер еді?» деген сұраққа респонденттер кураторлар тарапынан - 44,4%, жоғары курс студенттері тарапынан консультациялар - 39,3% және клубтар мен бірлестіктерге қатысу - 27,15% басым болды. Сондай-ақ, бірінші курс студенттері ЖОО өміріне бейімделу үшін оқу материалдарына қол жеткізуді маңызды деп санайды - 26,8%.

2 сурет. Университет өміріне бейімделуге не көмектесті?

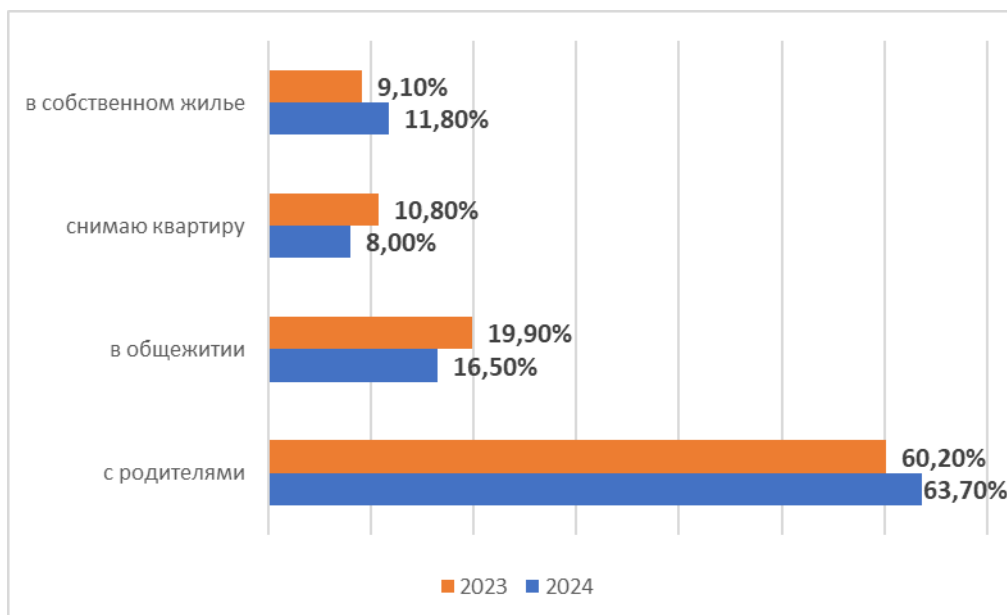
Бірінші курс студенттерінің өзін-өзі сәйкестендіру үшін олардың студенттікке қатыстылығы негізгі болып табылады. Бұл таңдау респонденттер арасында - 57,1% жинады. Респонденттер үшін олардың азаматтығы мен жасы айтарлықтай өсті. Бұл сайлау 30,3% және 33,3% жинады. Ұлттық және діни тиістілікке байланысты артықшылықтар серпінін атап өткен жөн. Респонденттердің 24,1% -ы өз ұлтын, ал 13% -ы дінін маңызды деп санайды.

Бұл сайлау өзін-өзі сәйкестендірудің алдыңғы нұсқаларынан төмен болғанымен, олардың динамикасына назар аудару қажет. Өткен жылдармен салыстырғанда олар екі еседен артық өсті.

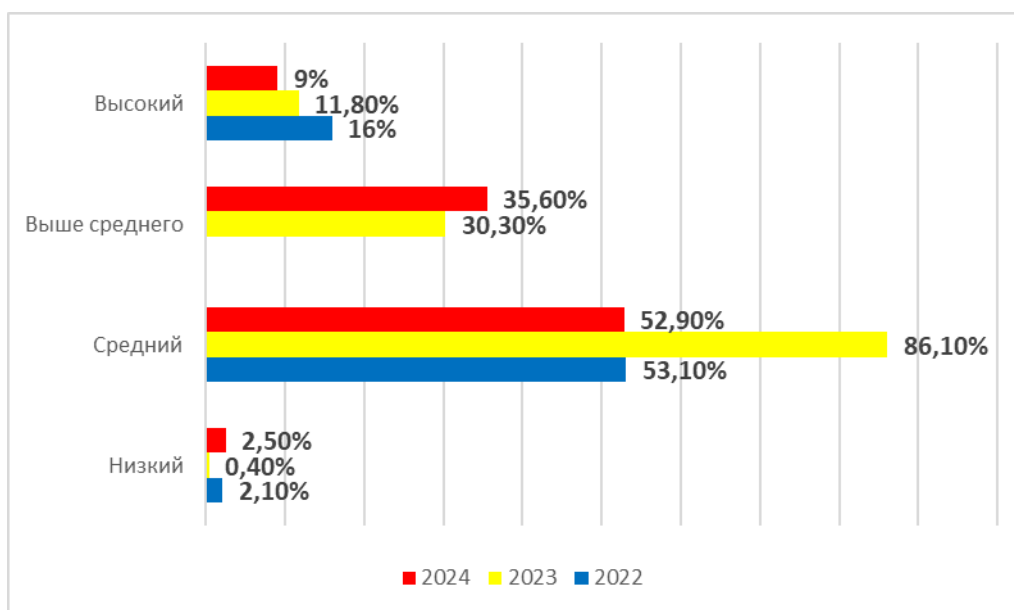
3 сурет. Бірінші курстың өзін-өзі анықтау

Төртінші сұрақ бірінші курс студенттерінің тұратын жерін анықтауға байланысты болды. Биылғы сауалнамаға сәйкес, студенттердің көпшілігі, өткен жылдардағыдай, ата-аналарымен бірге тұрады. Алдыңғы сауалнамамен салыстырғанда ата-аналарымен бірге тұратын бірінші курс оқушыларының саны 2023 жылғы 60,2% -ға қарағанда 2024 жылы 63,7% -ға аздап өсті. Тиісінше, жатақханада тұратындар саны 2023 жылы 19,9% -дан 2024 жылы 16,5% -ға дейін төмендеді.

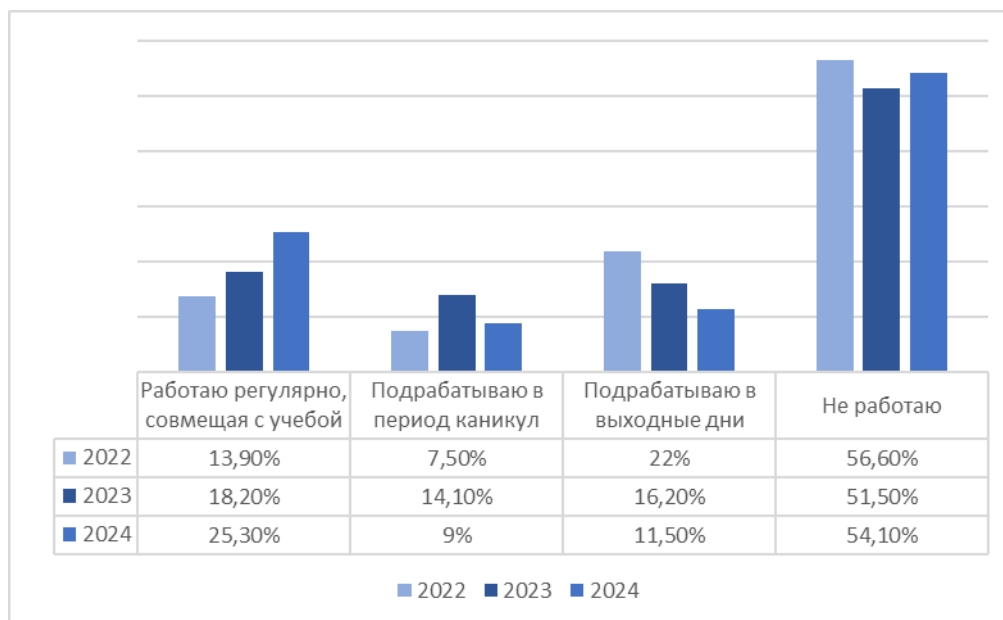
4 сурет. Бірінші курс студенттерін тұрғылықты жері бойынша бөлу

Өз отбасыларының материалдық деңгейін бағалау кезінде студенттер, әдетте, орта жауапты таңдайды. Биылғы сауалнамада «орташа» нұсқадағы сайлаудың 0,2% -ға төмендеуі байқалады (2024 жылы 52,9%, 2023 жылы 53,1%), «орташадан жоғары» нұсқаны таңдау - 35,6% және «жоғары» нұсқаны таңдау - 9% аз. Бұл алдыңғы жылға қарағанда 7% аз.

5 сурет. Бірінші курс оқушылары отбасыларының материалдық деңгейі

Күн сайын оқумен жұмысты 25,3% студенттер біріктіреді, бұл 2023 жылғы көрсеткіштен 7,1% төмен. Демалыс күндері және демалыс уақытында респонденттердің 11,5% және 9% жұмыс істейді. Оқуды жұмыспен біріктірмейді - респонденттердің 54,1%.

6 сурет. Жұмысты оқумен біріктіру

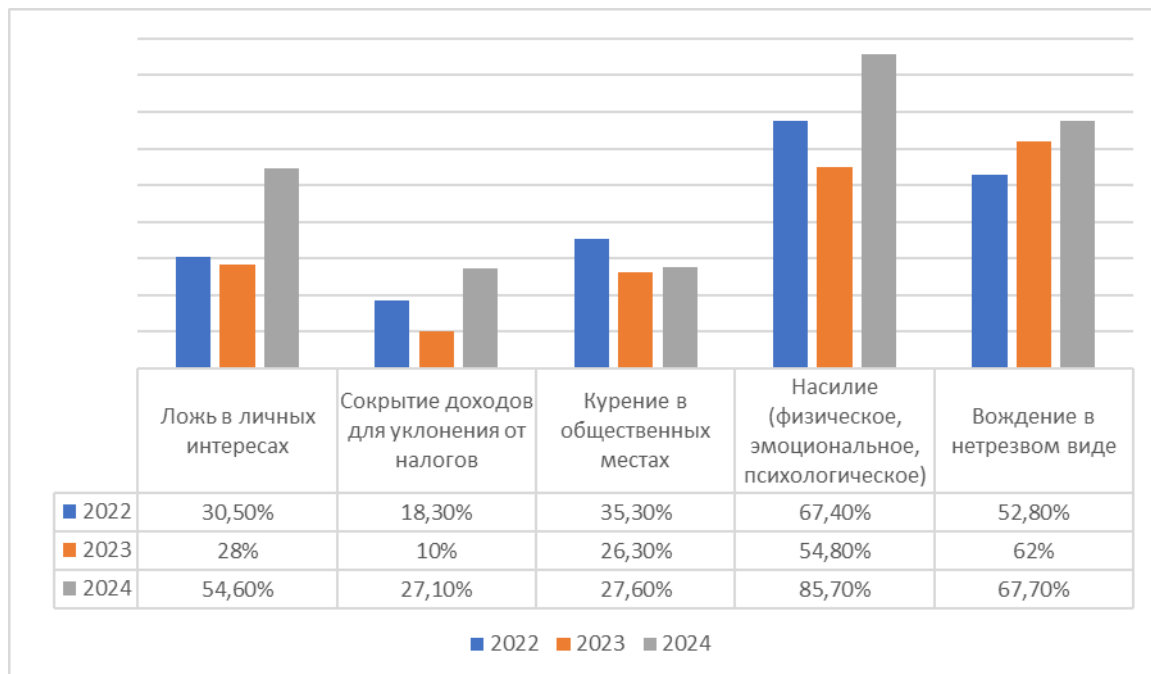
Адам өмірінің құндылық негіздері бар. Бірінші курс студенттерінің өмірлік негіздерін анықтау үшін оларға негізгі құндылықтардың 3 нұсқасын таңдау ұсынылды. Бірінші курс студенттерінің құндылық артықшылықтары туралы сұраққа жауаптар былайша бөлінді: 1) Денсаулық - 74,4%; 2) бостандық, тәуелсіздік - 70,7%; 3) Ақша - 63,2%.

Кесте1 - Студенттердің құндылықтарды ранжирлеу нәтижелері:

№	Құндылықтар	Жауап бергендердің %		
		2022	2023	2024
1	Жақсы жұмыс	27,1%	15,3%	55,2%
2	Білім беру		3,4%	
3	Ақша	39,7%	12,9%	63,2%
4	Бостандық, тәуелсіздік	32,1%	24,1%	70,7%
5	Махаббат	32,8%	30%	57,4%
6	Достық	31,4%	28,7%	51,6%
7	Патриотизм	9,4%	6,4%	7%
8	Білім беру	25,5%	17,1%	46,1%
9	Денсаулық	51%	45,4%	74,4%
10	Танымалдылық	3,9%	0,8%	6%
11	Сұлулық	6%	1,2%	23,3%
12	Кәсіби даму	21,3%	9,1%	26,1%
13	Отбасы құру			24,1%
14	Әділ қоғам			20,3%
15	Сенімді достар			48,4%

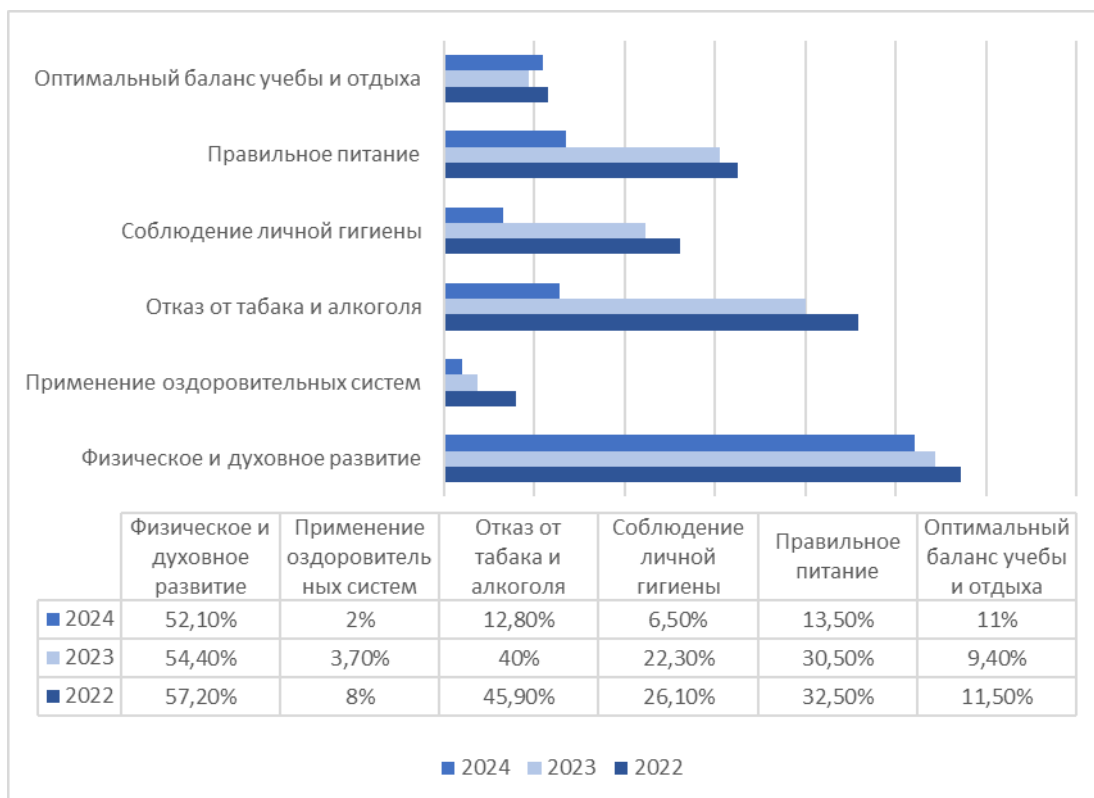
Адам мен қоғамның басымдықтары көбінесе олардың оң бағаларымен және соларға негізделген ұстанымдарымен ғана айқындалмайды. Оларды түсіну үшін олар қабылдамайтын теріс әрекеттер де маңызды. Және «Төменде санамаланған, Сіздің ойыңызша, неғұрлым жол берілмейтін үш іс-әрекеттің ішінен таңдаңыз» деген сұраққа жауаптар респонденттердің белгілі бір

дәрежеде жарамды немесе жарамсыз деп есептеген іс-әрекеттерін жанама түрде тексеруге мүмкіндік береді. Респонденттердің жауаптары бірінші курс студенттері үшін қолайсыз әрекеттердің арақатынасы өткен жылдардағыдай қалғанын көрсетеді. Осылайша, олар әртүрлі зорлық-зомбылық түрлерін - 85,7%, мас күйінде көлік жүргізу - 67,7% және жеке мүддесінде өтірік айтуды - 54,6% неғұрлым қолайсыз деп есептейді.

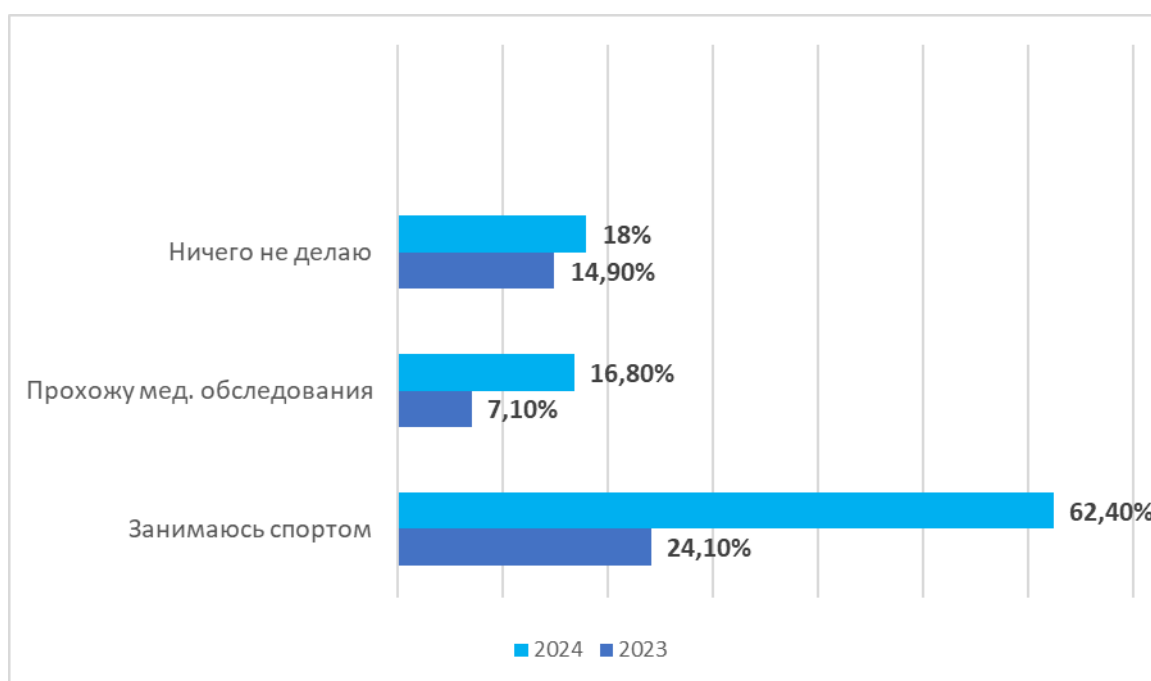
7 сурет. Ең жарамсыз әрекеттер

Өз денсаулығын сақтау және нығайту тәсілдерін түсінуде бірінші курстың респонденттері мынадай нұсқаларды таңдады: дене және рухани даму - 52,1%, дұрыс тамақтану - 13,5%. және темекі мен алкогольден бас тарту - 12,8%. Бұл ретте соңғы нұсқа бойынша таңдаудың айтарлықтай төмендеуі байқалады.

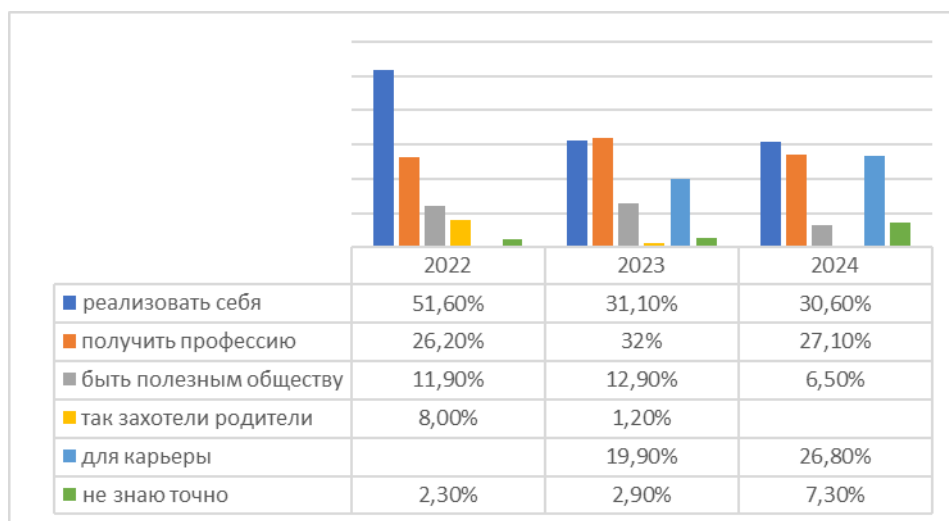
8 сурет. Сіз салауатты өмір салтын не деп түсінесіз??

Бірінші курс студенттерінің өз денсаулығына көзқарасы «Денсаулықты сақтау үшін не істейсіз?» Оған берілген жауаптар қазіргі бірінші курс студенттері өткен жылмен салыстырғанда спортпен көбірек шұғылданатынын көрсетеді. Осы нұсқаны таңдау арасындағы арақатынас өткен жылмен салыстырғанда мынадай: осы жылы 62,4% және өткен жылы 24,1%.

9 сурет. «Денсаулықты сақтау үшін не істейсіз?»

Жоғары білім алу әртүрлі себептермен анықталады. Бірінші курс студенттерінің негізгі себептерін анықтау мақсатында оларға мынадай сұрақ қойылды: Жоғары білімді қандай мақсатпен аласыздар? Осы сұрақта респонденттердің үш артықшылығы мынадай: өзін іске асыру - 30,6%, қоғамға пайдалы болу - 27,1%, мансап үшін - 26,8%.

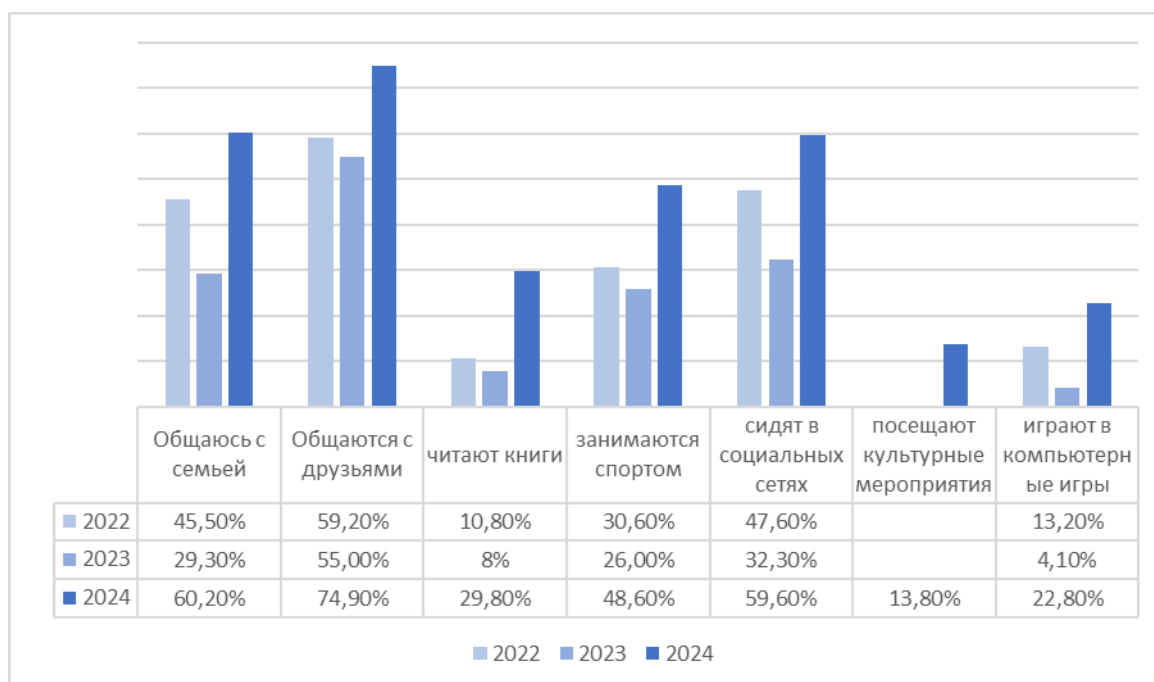
10 сурет. «Жоғары білімді қандай мақсатпен аласыздар?»

Университеттік өмір әртүрлі қызмет түрлерінен және оларды айқындайтын нормалардан тұрады. Сұраққа жауап: Университет өмірінде сіз үшін ең құнды нәрсе не? респонденттердің көпшілігі өз оқуын кәсіби білім алу нұсқасын таңдап, өзінің кәсіби дамуы үшін негіз ретінде қарастыратынын көрсетті. Оны респонденттердің 77,2% таңдады. Екінші орында жаңа достық қарым-қатынас пен танысу арқылы әлеуметтік капиталды қалыптастыру - 63,4%. Үшінші орында - 53,9%.

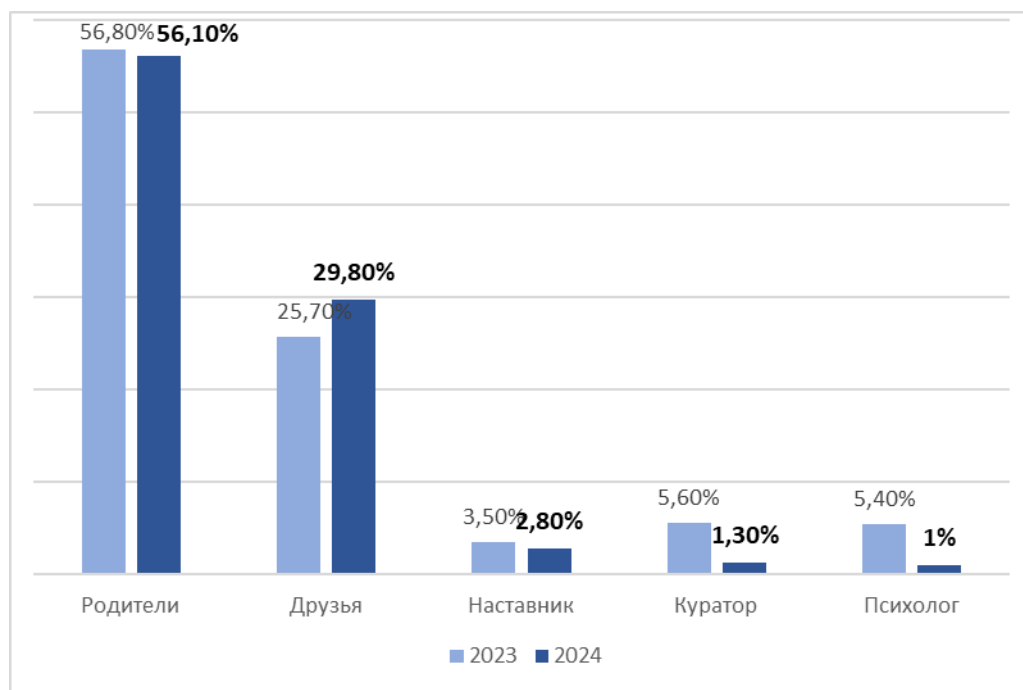
11 сурет. Университет өмірінде Сізді ең қызықтыратыны?

Бос уақытында бірінші курс студенттері негізінен достарымен сөйлеседі - 74,9%, отбасымен - 60,2%, әлеуметтік желілерде отырады - 59,6%, спортпен айналысады - 48,6%, компьютерлік ойындар ойнайды - 22,8%. Өткен жылдармен салыстырғанда бірінші курс студенттері көбірек таңдады - кітап оқимын. Ол 29,8% құрады. Бұл өткен жылдармен салыстырғанда айтарлықтай жоғары.

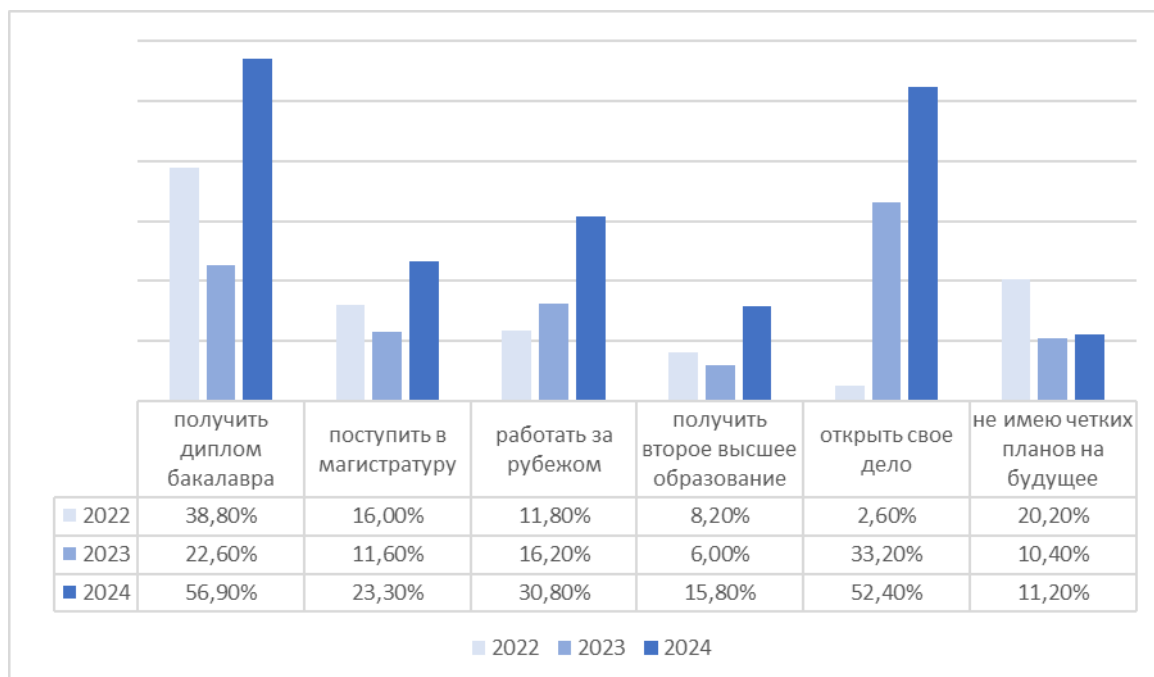
12 сурет. «Сіз көбінесе бос уақытыңызды қалай өткізесіз?»

Бірінші курс студенттері көбірек сенетіндерді анықтау олардың жағдайын түсінудің маңызды тәсілдерінің бірі болып табылады. Қиын жағдайда бірінші курс оқушыларының көбі ата-аналарынан кеңес алғанды жөн көреді. Респонденттердің жауабының бұл нұсқасы 56,1% -ды құрады. Екінші орында - достары 29,8%. Кураторлар мен психологтар сенім деңгейі бойынша бес пайызға жуық жинады.

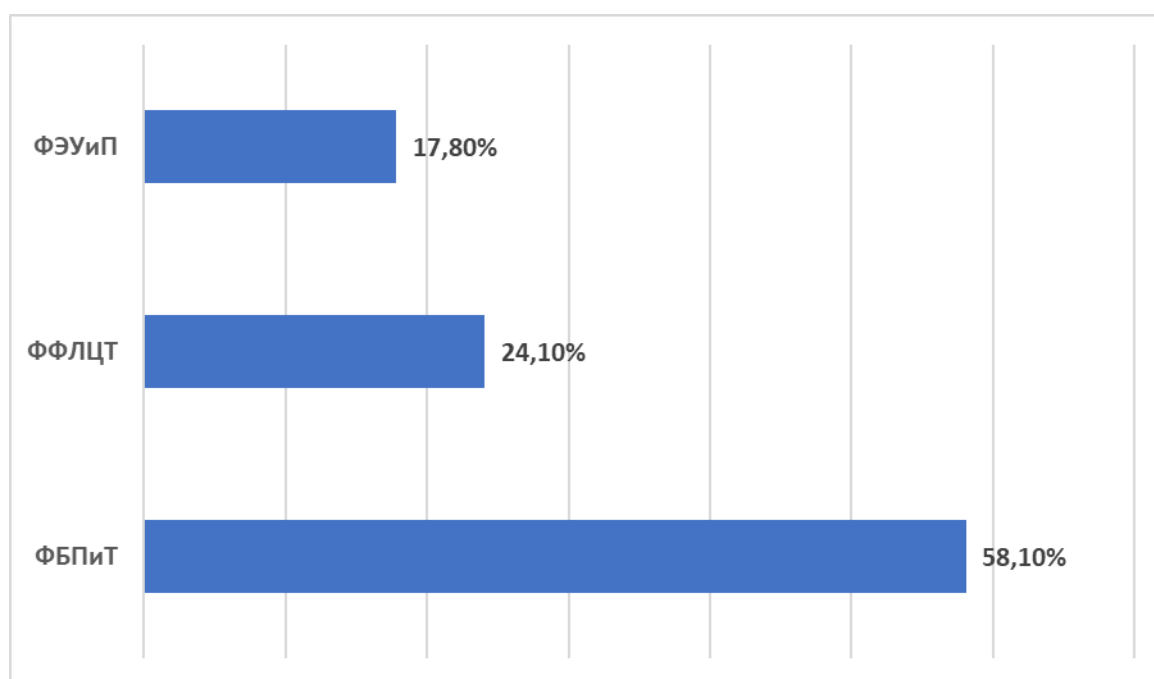
13 сурет. Қиын жағдайда кеңес алу үшін кімге жүгінесіз?

«Болашаққа қандай жоспарларыңыз бар?» деген сұраққа жауап беруге байланысты осы жылғы сауалнама нәтижелері бірінші курс студенттерінің өз ісін ашуға деген ықыласының күрт артқанын көрсетеді. Бұл нұсқаны таңдаудан асып кету алдыңғы нұсқамен салыстырғанда 18,9% -дан астамды құрады (2023 жылы 33,2%, 2024 жылы 52,1%). Сондай-ақ шетелде жұмыс істегісі келетіндер санының өсуі және бакалавр дипломын алу үшін оқитындар үлесінің белгілі бір төмендеуі бар.

14 сурет. Сіздің болашаққа жоспарларыңыз?

Қорытынды сұрақ: «Сіздің факультетіңіз?»

15 сурет. «Факультет»

Негізгі қорытындылар

1. Респонденттердің жауаптары бірінші курс студенттерінің басым көпшілігі үшін ЖОО жағдайларына бейімделу аса қиындықсыз өтіп жатқанын көрсетеді.
2. Респонденттердің пікірінше, университет өміріне анағұрлым жақсы бейімделу үшін кураторлар тарапынан қолдау мен жоғары курс студенттері тарапынан консультациялар, сондай-ақ клубтар мен бірлестіктерге қатысу қажет.
3. Бірінші курс студенттерінің өзін-өзі сәйкестендіру үшін олардың студенттікке қатыстылығы негізгі болып табылады. Респонденттер үшін олардың азаматтығы мен жасы айтарлықтай өсті. Ұлттық және діни тиістілікке байланысты артықшылықтар серпінін атап өткен жөн.
4. Биылғы сауалнамаға сәйкес, студенттердің көпшілігі, өткен жылдардағыдай, ата-аналарымен бірге тұрады.
5. Өз отбасыларының материалдық деңгейін бағалау кезінде студенттер, әдетте, орта жауапты таңдайды.
6. 1) денсаулық - 74,4%; 2) бостандық, тәуелсіздік - 70,7%; 3) ақша - 63,2%.
7. Респонденттердің жауаптары бірінші курс студенттері үшін қолайсыз әрекеттердің арақатынасы өткен жылдардағыдай қалғанын көрсетеді. Осылайша, олар әртүрлі зорлық-зомбылық түрлерін - 85,7%, мас күйінде көлік жүргізу - 67,7% және жеке мүддесі үшін өтірік айтуды - 54,6% неғұрлым қолайсыз деп есептейді.
8. Өз денсаулығын сақтау және нығайту тәсілдерін түсінуде бірінші курстың респонденттері мынадай нұсқаларды таңдады: дене және рухани даму - 52,1%, дұрыс тамақтану - 13,5%. және темекі мен алкогольден бас тарту - 12,8%. Бұл ретте соңғы нұсқа бойынша таңдаудың айтарлықтай төмендеуі байқалады.
9. Респонденттердің жауаптары қазіргі бірінші курс студенттері өткен жылмен салыстырғанда спортпен көбірек шұғылданатынын көрсетеді. Осы нұсқаны таңдау арасындағы арақатынас өткен жылмен салыстырғанда мынадай: биылғы жылы 62,4% және өткен жылы 24,1%.
10. Жоғары білім алу себептері мәселесінде респонденттердің үш артықшылығы мынадай: өзін іске асыру - 30,6%, қоғамға пайдалы болу - 27,1%, мансап үшін - 26, 8%.
11. Респонденттердің көпшілігі өз оқуын өздерінің кәсіби дамуы үшін негіз ретінде қарастырады. Екінші орында жаңа достық қарым-қатынас пен танысу арқылы әлеуметтік капиталды қалыптастыру. Үшінші орында - ой-өрісінің кеңеюі.
12. Бос уақытында бірінші курс студенттері негізінен достарымен сөйлеседі - 74,9%, отбасымен - 60,2%, әлеуметтік желілерде отырады - 59,6%, спортпен айналысады - 48,6%, компьютерлік ойындар ойнайды - 22,8%. Өткен жылдармен салыстырғанда бірінші курс студенттері көбірек таңдады - кітап оқимын. Ол 29,8% құрады. Бұл өткен жылдармен салыстырғанда едәуір жоғары.

13.Қиын жағдайда бірінші курс оқушыларының көпшілігі ата-аналарынан кеңес алғанды жөн көреді. Респонденттердің жауабының бұл нұсқасы 56,1% -ды құрады. Екінші орында - достары 29,8%. Кураторлар мен психологтар сенім деңгейі бойынша бес пайызға жуық жинады.

Ұсыныстар

1. Бірінші курс студенттерінің діни өзін-өзі сәйкестендіруінің белгілі бір өсуіне назар аудару керек.
2. Бірінші курс студенттерінің өз кураторларына деген сенімін арттыру бойынша жұмысты күшейту қажет.

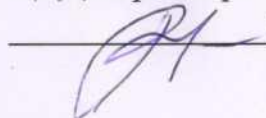
Әлеуметтанушы

Е.Ж.Есенгараев

КЕЛІСІЛДІ:

СДД директоры

С.Б. Глазунова